

3/2023

AVÍZOO

- ŽIRAFY SE VRÁTÍ DO NOVÉHO
- ROZHOVOR S JANEM HANELEM
- NOVINKY ZE ZOO

26. a 27. 10. 2023

STRAŠIDELNÁ ZOO

Bu, bu, bu, budete se bát?

Vážení přátelé,
na sklonku hlavní návštěvnické sezóny Vám předkládáme již třetí číslo elektronického informačního magazínu Zoo Liberec, AVÍZOO, které Vám přináší novou dávku informací z liberecké zoo, ARCHY, DIVIZNY a Kulturního centra Lidové sady. Ekonomika a udržitelnost provozu všech těchto zařízení závisí nejen na příspěvku zřizovatele, ale ve větší míře na přízni a aktivitě Vás, našich návštěvníků. Dlužno přiznat, že klíčová je návštěvnost zoologické zahrady, a to zpravidla mezi začátkem prázdnin na počátku července a zhruba polovinou srpna, kdy turistický ruch zvolňuje. Ano, co všechno budeme schopni vykonat pro ochranu přírody a uspokojení našich návštěvníků, závisí do značné míry na naší připravenosti a na vývoji vnějších okolností v prázdninových šesti až sedmi týdnech.

Letošní prázdninovou sezónu lze hodnotit ve srovnání s jinými roky jako uspokojivou. A to i přesto, že počasí nebylo ideální. Střídání delších období sucha a tropických veder se sérií chladných deštivých dní nebylo pro návštěvu venkovního areálu optimální. Zajít k vodě nebo naopak do krytého bazénu, muzea nebo galerie bývá v extrémním počasí lákavější. Přesto jste si k nám hojně cestu našli. Jak do zoo, tak i na kulturní akce na zahradě Lidových sadů nebo na venčení zvířat v útulku.

Ale pojďme k novinkám. Na následujících stránkách se můžete dočíst, jak postupují práce na připravované rekonstrukci a rozšíření zoologické zahrady, blíže vám představíme zajímavý živočišný druh, ale také se dozvíte, jak se v zoo pracuje jednotlivým profesím a co při své práci zažívají.

David Nejedlo

OBSAH

TÉMA

Žirafy se vrátí do nového 4

NOVINKY

Co se událo 8

PROFESE V ZOO

Chovatel na úseku opů 11

ZVÍŘE V ZOO

Panda červená 12

ARCHA

Zachráněných zvířat přibývá,
ARCHA láme rekordy 14

SEV DIVIZNA 17

LIDOVÉ SADY

Lidové sady čeká velká proměna 18

OCHRANA PŘÍRODY

Záchrana zeber bezhrývých 20

ROZHOVOR

„Chceme chovat hlavně ohrožené druhy,“
říká ornitolog Jan Hanel 22

POZVÁNKA

Akce v zoo 26

Toto číslo pro vás připravily
Gábina (gab) a Klára (bak)

VIZUALIZACE: H2 PROJEKCE, ARCHITEKT: ING. ARCH. MARTIN ŠÁLEK

ŽIRAFY SE VRÁTÍ DO NOVÉHO

LIBERECKÁ ZOO CHYSTÁ REKONSTRUKCI PAVILONU ŽIRAF

V roce 1986 zažila liberecká zoologická zahrada velkou slávu – po několikaletých přípravách byl otevřen pavilon žiraf. Tehdy inovativní stavba vznikla podle návrhu dvorního architekta zoo Pavla Švancera a veřejnost nadchla překvapivým řešením vyvýšené návštěvnické trasy, která lidem umožňovala prohlédnout si nejvyššího savce světa „z očí do očí“. Od té doby uteklo bezmála čtyřicet let a pavilon notně technicky zastaral. Za dobu své existence prošel jen několika dílčími (a nezbytnými) úpravami a kromě toho, že je energeticky velmi náročný a některé jeho části jsou v havarijním stavu, nevyhovuje ani současným chovatelským nárokům. Liberecká zoo se proto rozhodla celý pavilon modernizovat. Do dvou let by razantní proměnou měla projít budova žirafince i venkovní výběh, který budou i nadále společně obývat žirafy a zebry bezhřívé.

DVAKRÁT VĚTŠÍ

Venkovní výběh by měl být po rekonstrukci oproti současnému zhruba dvojnásobný. Projekt počítá s jeho rozšířením přes stávající výběh koní domácích i technický

dvůr. Takto významná změna areálu si samozřejmě vyžádá novou návštěvnickou trasu, která musí navazovat na stávající cesty.

Rekonstrukce by měla zajistit komfortnější podmínky pro zvířata i díky dalším úpravám a rozčlenění prostoru. Nově vznikne například zimní výběh, v němž by mohly žirafy pobývat i v mrazivých měsících. Žirafy sice nejsou tolik choulostivé na nízké teploty, jsou pro ně ale nebezpečné namrzlé plochy, a ve stávajících podmínkách by proto musely v době, kdy spadnou teploty pod nulu a povrch výběhu je zledovatělý, zůstat ve vnitřní ubikaci.

Projekt počítá i s oživujícími prvky, díky kterým by měla být expozice atraktivnější i pro návštěvníky. V plánu je například vodní příkop osázený vodními rostlinami, dvě vyhlídky (z toho jedna krytá) nebo voliéra s ptáky.

JAKO NOVÁ VENKU I VEVNITŘ

Významná rekonstrukce čeká i samotnou budovu pavilonu žiraf, kde už dosluhují vnitřní technologie, včetně topného systému. Projekt zahrnuje také nové chovatelské zázemí, které umožní snadnější a bezpečnější ma-

nipulaci se zvířaty. Opravy by se měly projevit i na půdorysu budovy a jejím celkovém vzhledu, který by díky povrchu z hliněné mazaniny a dřevěným prvkům měl vyhlížet přírodněji. V plánu je i oprava střechy.

RYPOŠI A CICHLIDY

Rekonstrukce žirafince umožní proměnu návštěvnické části a v interiéru se počítá se vznikem nové expozice terárií a akvárií. Obývat je budou druhy pocházející stejně jako žirafy a zebry z východní Afriky. Návštěvníci by tak poprvé v Liberci mohli vidět například rypoše lysé (*Heterocephalus glaber*), kteří se v zoologických zahradách chovají jen velmi vzácně. Dále pak hroznýška pestrého (*Eryx colubrinus loveridgei*), želvu skalní (*Malacochersus tornieri*) nebo agamu dodomskou (*Agama lionotus dodomae*) a další. Prostor doplní velké akvárium s cichlidami z jezera Malawi.

CHOV ŽIRAF V ZOO LIBEREC – MINULOST I SOUČASNOST

Liberecká zoo chová žirafy Rothschildovy (*Giraffa camelopardalis rothschildi*) od roku 1985, kdy do zahrady přicestovaly první dvě samice Mahulena a Jesika. Pavilon v té době ještě nebyl oficiálně otevřen. K tomu došlo o rok později, to už byly v zahradě žirafy čtyři, z toho jedna pocházela z odchytu ve volné přírodě. Tato skupina se stala základem libereckého chovu. První mládě, sameček, se narodilo v roce 1988. Od té doby prošlo zahradou 63 žiraf Rothschildových, velká řada z nich se zde narodila. Poslední narozená samička Taita je jubilejním, padesátým, mládětem, které přišlo na svět ve zdejší expozici. Ostatní byly v rámci koordinovaného chovu dovezeny z jiných tuzemských i zahraničních zoo, například z Jugoslávie. V Liberci probíhá chov v tradiční skupině, tedy jeden samec a několik samic.

Žirafy v 80. letech v Zoo Liberec

Archivní fotografie ze stavby původního pavilonu

Areál zoo před stavbou původního žirafince

Zahájení stavby žirafince v 80. letech

Probíhající stavba interiéru pavilonu žiraf v 80. letech

Pohled „z očí do očí“ v původním pavilonu

SAMEC ISIOLO V ROCE 2017, FOTO: JITKA MELICHAROVÁ

Momentálně je ale v liberecké zahradě k vidění pouze torzo původní skupiny. Kvůli plánované rekonstrukci byla většina žiraf přemístěna do jiných zoo, a v zahradě byla ponechána pouze tři zvířata. Nejenže samotné umístění zvířat bylo logisticky velice náročné, situace se ještě zkomplikovala letos v březnu. Po nečekaném úhynu poslední chovné samice, šestnáctileté Twigy, zůstala v expozici nesourodá dvojice tvořená samcem Isiolem a desetiměsíční samičkou Taitou. Přestože se mládě už v tomto věku bez matky obejde, takto nastavené sociální prostředí jí neprospívalo. Podařilo se ale dojednat příchod samičky ze Safari Parku ve Dvoře Králové nad Labem. Devítiletá Obioma si sice na nové prostředí musela nějakou chvíli zvykat, kýžený účinek ale nastal a situace se stabilizovala. Kromě toho zoologové doufají, že jalová samice zabřezne s libereckým samcem,

který je geneticky velmi cenný. Spojením dvorské samice a libereckého samce a jejich případným potomkem by získal evropský chov významný přírůstek. V případě obou rodičů totiž zoologové velmi podrobně znají jejich rodokmen. Obioma by se měla do Safari Parku vrátit před započítím stavebních prací společně s libereckým mládětem.

ŽIRAFY V ROCE 2016

SAMIČKA TAITA V ROCE 2022

NĚCO MÁLO O ŽIRAFÁCH

Kolik má žirafa obratlů?

Žirafa má sedm krčních obratlů jako ostatní savci, ty jsou však dlouhé přes 30 cm, ale navíc se u nich první hrudní obratel přeměnil v obratel krční. Díky tomu má žirafa více vystouplé plece než ostatní kopytníci.

Jak je možné, že netrpí nedokrvením (nebo překrvením) mozku?

Srdce žirafy je velmi silné, funguje jako výkonná pumpa, která zvládne vyhnat krev do několikametrové výšky. Unikátní systém žil v krevním řečišti a systém chlopní zajišťuje, aby nedocházelo k nedokrvení nebo naopak překrvení mozku, když například žirafa skloní hlavu při pití. Protože nedokrvení mozku by mohlo způsobit jeho nenapravitelné poškození, musí i při uspávání kvůli nezbytným veterinárním zásahům chovatelé držet hlavu žirafy v přirozené poloze. Pokud by ji položila na zem, mozek by se dostatečně neokysličoval a žirafa by tak mohla uhynout.

Proč má dlouhý krk?

Dlouhý krk, někde se uvádí, že může měřit až 2,4 metru, žirafě umožňuje spásat potravu i tam, kam jiná zvířata nedosáhnou. Někteří odborníci se ale domnívají, že dlouhý silný krk slouží také k souboji mezi samci, kteří se takto přetlačují a zápasí o samice. Výsledkem je, že se mnozí sameci se silnějším a delším krkem a tuto vlastnost přenášejí i na své potomky.

Proč má dlouhý jazyk?

Žirafa za den spořádá 60–70 kilogramů potravy, k čemuž jí pomáhá metr a půl dlouhý jazyk. Obratně jím dokáže omotat větev, přitáhnout si ji blíž a pomocí pys-

ků a zubů strhnout listy. Žirafám nevadí ani trnité keře či stromy, jazykem se umí trnům vyhnout a hustými slinami obalí sousta tak, aby se o ně při polykání nezranily.

Je pravda, že žirafí mládě padá při porodu na hlavu?

Žirafa rodí ve stoje a je tedy pravda, že mládě obvykle padá na zem z téměř dvoumetrové výšky. Hlavu má ale skloněnou tak, že dopadá prakticky na krk a na přední končetiny a v kotrmelci se bezpečně skutálí dolů. Kromě toho chovatelé připravují do porodního boxu podestýlku, aby spadlo „do měkkého“. Mládě musí být přizpůsobivé nebezpečnému prostředí plnému šelem, a proto se už za několik minut umí postavit na nohy a následovat matku. Ta jej před nebezpečnými predátory brání kopáním. Mládě saje mateřské mléko šest až dvanáct měsíců, dospívá ve třech letech.

Jak žirafa spí?

Žirafa většinou odpočívá krátce, ale několikrát denně. Při pravém spánku si lehá a skládá hlavu do slabin. Takový stav ale trvá jen krátce, protože je v této pozici zranitelná. Tady je původ tvrzení, že žirafy spí jen velmi krátkou dobu.

Jaké má žirafa nepřátelé?

Největším nepřítelem žirafy je člověk. Žirafa Rothschildova patřila v minulosti mezi nejvíce ohrožené poddruhy žiraf. V jejím případě ale zafungovaly záchranné projekty a momentálně jsou už jen blízko ohrožení. Důvodem jejich úbytku bylo pytláctví a ztráta životního prostředí, které tamní obyvatelé přeměňují na zemědělskou půdu. Každý přírůstek v lidské péči tak napomáhá k záchraně tohoto poddruhu.

(gab ve spolupráci se zoology Lubošem Melicharem a Petrou Hnidovou)

H2 PROJEKCE, ARCHITEKT: ING. ARCH. MARTIN ŠÁLEK

CO SE UDÁLO

FOTO: PETR HONC

MÁME DALŠÍ MLÁĎATA

Na úseku dravců se v půlce prázdnin vylíhla mláďata orlů nejmenších (foto nahoře). Tohoto dravce se sice liberecké zoo daří odchovávat pravidelně, poprvé se však vylíhla čtyřčata. V rámci zoologických zahrad se jedná o naprostý unikát. Dvě z mláďat ponechali chovatelé v hnízdě biologickým rodičům. Další dvě uměle krmili zkušený ošetřovatelé. Návyk ptácat na člověka budou totiž pak moci ochranáři využít k umělé inseminaci a posílení šance na odchov tohoto raritního druhu i v jiných zahradách.

Přirůstky hlásily i další úseky, mláďete se dočkali například osináci afričtí, kočkodani Dianiny nebo nyaly nížinné (foto dole).

FOTO: MARTA DOLEŽALOVÁ

PRALESNIČKY SE MNOŽÍ

Daří se také na úseku obojživelníků. Od jara je v pavilonu ZooExpo k vidění nová expozice tropických žab, které obývají speciální terária vybavená moderními technologiemi. A je znát, že investice se vyplatila. Část žabek se začala úspěšně rozmnožovat. Nejvíce mláďat máme od žlutě zbarvených pralesniček strašných. Rozmnožovat se začaly také pralesničky harlekýn a pralesnička barvířská forma Guyana. Malý úspěch jsme zaznamenali i u nově chovaného druhu, skleněné žáby, rosněnky Valeriovy.

FOTO: ZOO BRATISLAVA

PŘEVOZ TAKINA DOPADL NA JEDNIČKU

Mladý samec takina zlatého v pořádku dorazil začátkem září do svého nového domova v ZOO Bratislava. Pokud se mu bude dařit, stane se prvním zakladatelem tamní budoucí skupiny takinů. Pravidelné transporty zvířat neodmyslitelně patří k chodu každé moderní a chovatelsky prosperující zoologické zahrady, protože v chovech v lidské péči nahrazují funkci přírody. V přírodě se genofond populace udržuje zejména migrací zvířat. Odrostlá mláďata odchází od matky a hledají si nové nepříbuzné skupiny. Aby se zabránilo příbuzenskému páření v zoologických zahradách, je nutné tuto přírodní zákonitost nějak nahradit. Naprostá většina odchovaných jedinců tak míří do jiných zoo, kde geneticky doplňují chovné skupiny a podílí se tak na záchraně svého druhu chovem v lidské péči.

BYLI JSME NA KONFERENCI V HELSINKÁCH

Ve dnech 12.–17. září 2023 proběhla v hlavním městě Finska, Helsinkách, výroční konference Evropské asociace zoologických zahrad (EAZA), která hostila téměř 900 odborníků ze zoologických zahrad z celého světa. Klíčovým tématem několikadenního kongresu byla především spolupráce na záchraně ohrožených druhů a výměna zkušeností předních světových expertů v oblasti chovu zvířat, ochrany biodiverzity, výzkumu a vzdělávání. Konference se jako každý rok zúčastnili i zástupci Zoo Liberec a liberecký zoolog Jan Hanel byl zvolen novým lídrem tzv. Raptor TAG – pracovní skupiny na záchranu ohrožených dravých ptáků. (více na str. 22)

FOTO: EAZA

USPĚLI JSME V EVROPSKÉM PROJEKTU LIFE

Technická univerzita Liberec ve spolupráci se Zoo Liberec a experty ze společnosti Photon Water uspěla s projektem Life4Zoo, který je financován Evropskou unií. Díky němu vznikne v zoo nový unikátní vodohospodářský systém s filtrací z nanomateriálů a mokřadem, který sníží náš objem spotřebované vody o více než polovinu.

Po většinu roku čerpá zoo vodu pro napájení zvířat, napouštění bazénů nebo mytí expozic z Labutího jezírka a Jizerského potoka. Začátkem léta ale klesne hladina těchto zdrojů natolik, že ji nelze nadále využívat a zahrada ji musí dotovat pitnou vodou z řádu. Díky projektu Life bude moci využívat užitkovou vodu opakovaně a roční spotřeba vody se tím sníží minimálně o polovinu. První stavební práce budou zahájeny začátkem příštího roku.

ZAVÁDÍME PRO VÁS NOVÝ ZÁŽITKOVÝ PROGRAM!

Nový program bude určený pro všechny milovníky žab, pavouků nebo plazů. Během programu účastníci navštíví všechny expozice terárií v naší zoo, tedy v pavilonu ZooExpo, v šelminci, v pavilonu tropů i v zázemí pavilonu žiraf a seznámí se s naším chovem tropických druhů žab, plazů nebo sklípkanů. Společně s ošetřovatelem si vyzkouší, co obnáší běžná práce na úseku teraristiky, a budou mít možnost pomáhat při krmení některých vybraných druhů, například pralesniček nebo leguánů. [Objednat se lze na e-shopu Zoo Liberec.](#)

(red)

UŽ CHYSTÁME STRAŠIDELNOU ZOO

Držitel PERMANENTNÍ VSTUPENKY má výhodnější cenu.

Přípravy Strašidelné zoo jsou v plném proudu. Na konci října během podzimních prázdnin se celá zoo opět zahalí do strašidelné atmosféry. Budou pro vás připravené dva strašidlené okruhy a přijít se trochu bát budete moci i v Dětském koutku. Změna nastala pouze pro držitele permanentní vstupenky. Již od 30. října minulého roku jsme při prodeji permanentní vstupenky avizovali, že tento typ vstupného se vztahuje pouze na běžnou otevírací dobu. **Nabízíme ale držitelům permanentní vstupenky slevu přímo na akci Strašidelná zoo.**

Informace pro držitele permanentní vstupenky:

Po předložení platné permanentní vstupenky (nepřenosné na jméno, vstupové osobní nebo firemní) zakoupíte vstupenky od 9. 10.–25. 10. 2023 pro dospělého za **100 Kč** a pro dítě za **80 Kč**.

Děti do 3 let věku neplatí.

(akci nedoporučujeme pro děti mladší 3 let)

Běžná vstupenka:

Pro snazší průchod pokladnou využijte možnost nákupu vstupenek v předstihu.

Elektronické vstupenky zakoupíte na stránce vstupenky.zooliberec.cz nebo je možno zakoupit vstupenky i na pokladně a to od 9. 10.–25. 10. 2023 v čase od 9.00–17.00.

STRAŠIDELNÁ ZOO 2022
FOTO: ŠÁRKA ŠIMONIKOVÁ

PŘEDSTAVUJEME PROFESE V ZOO

- CHOVATEL

Zoologové a ošetřovatelé patří v zoologických zahradách k těm, bez nichž by se jejich chod neobešel. Proto v našem seriálu o profesích v zoo postupně představíme chovatele všech úseků. V tomto díle jsme se zastavili u primátů. O liberecké opice se stará čtyřčlenný tým, který musí zvládnout osm druhů primátů – šimpanze, mangabeje žlutobřiché, paviány pláštíkové, kosmany zakrslé, kočkodany Dianiny, tamaríny pinčí, gibony bělolící a lemury černé.

O tom, co jejich práce každodenně obnáší, v čem je nebezpečná rutina i že si opice v zoologických zahradách opravdu nevybírají blechy, jsme si povídali s dlouholetou chovatelkou a vedoucí úseku Soňou Drápalíkovou.

„Nejprve musíme zkontrolovat stav zvířat, to znamená, jestli se během večera neudálo něco nenadálého, jestli nedošlo k nějakému zranění, jestli nejsou poškozené expozice a podobně,“ popisuje Soňa Drápalíková začátek pracovního dne. Dopoledne pak ošetřovatelé tráví úklidem výběhů. „Například šimpanze ráno pouštíme už do čisté hery (vnitřní expozice v pavilonu opů, poz. red.), která je umytá z předchozího dne a pak následuje mytí ložnic. Ty připravíme na večerní zavírání zvířat, mají tam připravené poslední krmení a vatou, z které si na noc dělají hnízdo. Hery myjeme až na závěr dne, hodinu před koncem zavírací doby,“ pokračuje ošetřovatelka. Mezi ubikacemi přecházejí zvířata manipulační chodbou. Za žádnou cenu nesmí ošetřovatelé vstoupit do výběhu, kde se zrovna šimpanzi nacházejí. „Jsou velmi nebezpeční. I když se umí tvářit jako mírumilovná zvířata, musíme být ve střehu. Po letech, co s nimi pracujeme, už sice poznáme, jakou mají náladu a kdy jsou ochotni spolupracovat tak, že je můžeme vizuálně zkontrolovat, přesto musíme pořád dávat pozor,“ dodává Soňa Drápalíková.

Vzhledem k tomu, že mají šimpanzi vysokou schopnost učení a mají celý den možnost pozorovat, co se kolem nich děje, musí být ošetřovatelé vždy o krok před nimi. „Když je večer zavíráme, vidíme, jak vizuálně kontrolují zámky,“ líčí chovatelka. Práce s primáty je tak podle ošetřovatelů náročná nejen fyzicky, ale také psychicky. „Nesmíte sklouznout do rutiny. Automaticky můžete dělat spoustu věcí, ale když jste u zvířat, nesmíte ztratit obezřetnost. Musíme pořád všechno kontrolovat, soustředit se na to, co děláme,“ vysvětluje ošetřovatelka. I drobná chyba se může vymstít. „Šimpanzi nedají nikomu nic zadarmo. Před novými chovateli, kteří se zaučují, se můžou projevat halasně a divoce, ale nesmíte dát najevo, že se jich bojíte. Oni když vidí, že to s nimi myslíte dobře, tak se uklidní,“ říká ošetřovatelka.

Ona sama pracuje v liberecké zahradě už téměř čtvrt století a dlouhodobě zde působí také její kolegové

SOŇA DRÁPALÍKOVÁ

z úseku. Stabilní tým tak umí zvládnout ve spolupráci se zoology náročné situace, jako je začleňování nového jedince do skupiny nebo rozbroje a šarvátky. Během své kariéry si vyzkoušeli i péči o gorily, které zde byly pouze na přechodnou dobu, nebo orangutany, jejichž chov skončil v roce 2014. „Byla to pro nás velká škola. Práce o ně byla v některých aspektech úplně jiná. Jsou klidnější, ale člověk musí být také velmi opatrný,“ upozorňuje ošetřovatelka.

A jak je to s tím vybíráním blech? „Když lidé vidí, jak si primáti navzájem probírají srst, tak si opravdu nevybírají blechy. Za prvé je nemají kde a od koho chytit, za druhé například paviáni ji mají tak hustou, že by se tam ani neudržely. Primáti si tímto způsobem také utvrzují vztahy mezi sebou, ale hlavně si navzájem vybírají lupy, které pak pojídají. Moc jim chutnají, protože jsou slané, vlastně takové chipsy,“ dodává na závěr s úsměvem.

**Na úseku primátů pracují dále
Dagmar Vlčková, Šárka Šimoníková a Karel
Kestler.**

V příštím čísle představíme další tým chovatelů.

(gab)

PANDA ČERVENÁ *(Ailurus fulgens)*

Pandy červené obývají horské oblasti Bhútánu, Číny, Indie, Nepálu a Myanmaru, kde se pohybují v nadmořských výškách 2500–4800 m n. m. Přestože se řadí mezi šelmy a jejich zuby i trávicí trakt nesou znaky typické pro masožravce, jsou v přírodě hlavní složkou jejich potravy bambusové listy. Protože ale nemají specializované orgány typické pro býložravce, jako jsou dlouhá střeva nebo složený žaludek, musely se konzumaci převážně rostlinné potravy chudé na živiny přizpůsobit jinak. Bambusových listů zkonzumují velké množství, krmením stráví až 13 hodin denně, a jejich metabolismus se zpomalil až na úroveň blízkou lenochodům.

Pro pandy červené je charakteristická rudohnědá až kaštanová srst s bílými obličejovými skvrnami. Hnědým skvrnám pod očima se říká „slzy“. Typickým znakem je silný, červenavě kroužkovaný ocas, dlouhý 28–49 cm. Panda dorůstá velikosti 51–63 cm a váží okolo 4,5 kilogramů. Vyvinula se u ní přídatná kost na tlapách, která bývá označována jako šestý prst. Tato zvláštnost vylepšuje uchopovací schopnosti, umožňuje pevnější sevření potravy a manipulaci s ní.

Pandy jsou soumráčná a noční zvířata, přes den většinou odpočívají. Při vyrušení se zvedají na zadní končetiny. Jsou to samotáři, v párech se pohybují pouze v době rozmnožování. Samice jsou březí 112–158 dní, variabilitu v délce březosti způsobuje tzv. odložená nidace, při které dochází k dočasnému pozastavení vývoje oplodněného vajíčka a odložení narození mláďat. Pandy rodí nejčastěji 2 mláďata, která jsou schovaná v hnízdě umístěném v dutině stromu nebo ve vidlici větví. Mláďata zůstávají s matkou po dobu jednoho roku.

Pandy červené patří mezi druhy ohrožené vyhynutím. Za posledních dvacet let se jejich populace zmenšila téměř na polovinu. Ve své domovině jsou nejvíce ohroženy ztrátou a fragmentací přirozeného prostředí způsobenou rozšiřováním lidských sídlišť, výstavbou elektrického vedení a silnic, regulací vodních toků, těžbou nerostných surovin nebo zakládáním pastvin. Velkým nebezpečím jsou pro pandy také psi přicházející spolu s lidmi. Pasterčtí psi vycvičení k obraně stád proti predátorům občas zaútočí i na dobytek neškodné pandy a při přímém kontaktu se psy nebo jejich výkaly pandám hrozí nákaza psinkou, vysoce nakažlivým virovým onemocněním, ke kterému jsou obzvlášť citlivé. Především v oblasti Nepálu se pandy stávají také kořistí pytláků, kteří je loví kvůli kožešině, pro potřeby lidové medicíny nebo jako budoucí domácí mazlíčky. Nezisková organizace Red Panda Network proto zahájila kampaň, která se snaží problém dobře prozkoumat a pomoci řešit. Kromě podpory terénního výzkumu a šíření informací o situaci pand červených ve volné přírodě i o jejich nevhodnosti jako domácích společníků mezi laickou veřejností sponzoruje a organizuje Red Panda

Network také výcvik rangerů, „strážců lesa“, kteří pandy hlídají v nepálských národních parcích. Po dvou z nich jsou pojmenována také mláďata Bishal a Bimala, která se v Liberci narodila v červnu 2022.

Liberecká zoo chová pandy červené od roku 2005 a je součástí Mezinárodního záchovného programu EAZA pro tento druh a Globálního programu managementu druhů koordinovaného WAZA. Podle doporučení koordinátorů těchto programů by měl sameček Bishal v nejbližší době odjet do indické Zoo Darjeeling, aby tu přispěl k osvětlení genofondu populace v lidské péči. Zoo Darjeeling koordinuje také činnost repatriačního centra, přes které se první pandy původem ze zoo dostaly v posledních letech zpátky do volné přírody národního parku Singalila. Vypouštěná zvířata jsou v průběhu prvního roku života v přírodě monitorována a dvě ze samic už zde dokonce úspěšně porodily mláďata. Je proto naděje, že se do přírody dostanou i přímí potomci libereckých pand.

(Dorota Gremlicová, zooložka Zoo Liberec a gab)

ZACHRÁNĚNÝCH ZVÍŘAT PŘIBÝVÁ, ARCHA LÁME REKORDY

ARCHA
LIBEREC

Konec roku je sice ještě v nedohlednu, liberecká záchranná stanice ARCHA už má ale za sebou dva rekordy.

Ten první překonala v půlce srpna, když v jediném pokoji panelového bytu v Jablonci nad Nisou odchytily její zaměstnankyně 499 netopýrů. Přestože netopýři patří už dlouhé roky k nejčastějším a nejpočetnějším návštěvníkům ARCHY, jedná se zatím o největší záchyt těchto létajících savců v její historii. I další netopýří zálety řešené ARCHOU byly velmi početné – prozatímni součet všech pochytaných netopýrů z letošních srpnových invazí činí 1393.

Už před jabloneckým úlovkem měla stanice nakročeno k dalšímu rekordu – letos jí prošlo zatím nejvíce živočichů za dobu její existence. „Do konce srpna to už je – bez netopýrů – 1077 dalších zvířat,“ řekla vedoucí stanice Ivana Hancvenclová a ukazuje popsané stránky příjmového notesu. „Tohle se zaplnilo během jednoho dne,“ ukazuje na stránku popsanou od shora dolů. „Když to srovnáme s loňským rokem, tak to je teď v září o 1222 zvířat více,“ dodává vedoucí.

VEDOUcí ZÁCHRANNÉ STANICE ARCHA
IVANA HANCVENCLOVÁ

LETOS VEDOU RORÝSI

Každý rok přitom převažuje překvapivě nějaký jiný druh. Letos vedou (samozřejmě po netopýrech, ti si prvenství sebrat nenechají) rorýsi. „Už jsme jich přijali sedmdesát, což je výjimečný počet. Běžně jich bývá za celou sezónu, tedy od května do půlky září, kolem padesáti,“ dodává Ivana Hancvenclová. Nejvíce rorýsů přijala ARCHA během července a na vině byly zřejmě vysoké teploty. Tento drobný ptáček si totiž často staví hnízda pod střechami, které ale byly letos natolik rozpálené, že ptáčata vyskakovala dříve, než byla letuschopná. (Pozn.: Rorýsi se neučí létat, jakmile dorostou, vyskočí z hnízda a umí to.)

Ve větším počtu zachraňovala letos stanice i vlaštovky a jiříčky. Přestože vlaštovky v Česku patří mezi zvlášť chráněné druhy, není neobvyklé, že lidé jejich hnízda shazují a zbavují se jich tak. „Vadí jim, že jim ptáci kálí na omítku,“ krčí rameny vedoucí a pokračuje: „Když se to dozvíme, jedeme tam s příslušnými úřady, protože se jedná o přestupek na ochranu přírody a krajiny. Letos jsme to už několikrát řešili.“

ČERVÍCI VE STŘÍKAČCE

Častými hosty v ARŠE jsou také ježčata a letošek není výjimkou. „Momentálně tady máme šest mláďat. V dobrém úmyslu odnesli lidé ježka ze zahrady, aby mu neublížil pes, ale pak objevili ježčata, a teď je máme tady,“ upozorňuje Ivana Hancvenclová, že i zdánlivou pomocí mohou lidé někdy napáchat škody. Krmení ježčat je přitom velmi časově náročné. Mláďata potřebují potravu co tři hodiny, což znamená, že si je pracovníce ARCHY musí brát na noc domů. Kromě toho i chvíli trvá, než si zvyknou na neobvyklý způsob „kojení“ ze stříkačky, a tak je potřeba velké dávky trpělivosti. Ta naštěstí pracovnícím záchranného centra rozhodně nechybí – na jaře, když potřebují posílit netopýry, aby je mohli vypustit do přírody, stráví jejich krmením až šest hodin denně. Někdy

totiž musí červíky rozmačkanými ve stříkačce „rozkrmit“ třeba i stovku netopýrů. „Naštěstí v tomto období bývá ještě většinou klid, takže na to máme dostatek času,“ komentuje Ivana Hancvenclová.

Stanice je samozřejmě přizpůsobená, aby mohla přijmout i větší savce. Výjimkou není lesní zvěř, i když ta často zranění nepřežije. „Máme tady srnce, který měl štěstí, jeho zranění nebylo vážné. Hodně často se ale stane, že zvíře sražené autem zemře stresem,“ popisuje vedoucí. Srnec se s největší pravděpodobností vrátí do lesů bez problémů, u srnčat je situace komplikovanější. „Pokud jsou odchovaná „na flašce“, do volné přírody už nemohou. Často je totiž nechtěně ochočím, takže je pak můžeme umístit jen do obory,“ dodává Ivana Hancvenclová.

MALÝ SRNEC

KRMENÍ JEŽČAT

JEŽEK V ZÁCHRANNÉ STANICI

VŠECHNY NEZACHRÁNÍ

Ne všechna zvířata ale stanice může přijmout. Týká se to například prasat divokých a jejich mláďat. Důvod je zřejmý, divočáci jsou už řadu let natolik přemnožení a páchají tolik škody, že v těchto případech odkazují zaměstnanci rovnou na myslivce. „Některým lidem se to nelíbí. Ale my se tady nemůžeme zabývat zvířetem, které je v lese určeno na odstřel,“ komentuje vedoucí. To, že nemohou přijmout každé zraněné nebo opuštěné zvíře, se podle ní vysvětluje některým lidem velmi těžko. Na stanici se přitom obrací i s problémy, které lze označit bez rozpaků za bizarní. „Někteří čekají, že zachráníme i brouka bez nožiček,“ kroutí hlavou vedoucí. Ne vždy také mohou vyrazit okamžitě na druhý konec kraje zachránit vypadlé ptáče z hnízda. „Akční rádius“ ARCHY pokrývá téměř celý kraj a stanice má pouze tři zaměstnankyně, které se střídají. Většinou tak musí zvládnout den ve dvou. Pokud je to tedy možné, žádají lidi, aby zraněné zvíře sami přivezli. Samozřejmě se to týká menších živočichů, nikdo nechce, aby se pouštěli do souboje se zraněným jezevcem nebo liškou. „Někdy jim řekneme, aby nám poslali fotku a podle toho jim poradíme,“ vysvětluje vedoucí. U šelem a dravců musí být obezřetní i oni. „Máme už grify, jak je chytat,“ poznamenala vedoucí. Už delší dobu se ale mezi veřejností snaží šířit osvětu ohledně toho, aby lidé zachraňovali především ta zvířata, kterým způsobil újmu člověk. „To, že najdou mládě vypadlé pod hnízdem, může být přirozený výběr a často je zbytečné jej zachraňovat,“ dodala.

Záchranná stanice v rámci centra ARCHA při Zoo Liberec poskytuje pomoc handicapovaným volně žijícím zvířatům, tj. takovým jedincům, kteří jsou v důsledku zranění, nemoci či jiných okolností dočasně či trvale neschopni přežít ve volné přírodě. V Liberci funguje od roku 2006.

NĚKTEŘÍ SE NEVRÁTÍ

Zpět do přírody vypouští stanice zhruba padesát až šedesát procent přijatých zvířat. Kolem třiceti procent uhne, vzácnější druhy mohou najít nový domov v zoo nebo jsou zvířata umisťovaná v jiných záchranných stanicích. I v Liberci mají několik chráněnců, kteří se už do přírody vrátit nemohou. Například sedm trvale handicapovaných poštolek, zde slouží jako adoptivní rodiče. Své místo má v ARŠE i veverka Křivule, která má srostlé prstíky, několik výrů, šest káňat, moták pochop, čtyři puštíci, dvě vrány, několik drobných pěvců, dvě kuny skalní, slepý ježek a stejně postižený srneček. Ve speciální „netopýří skřini“ přebývají také trvale handicapovaní netopýři. Veřejnost je může spatřit na den otevřených dveří, které ARCHA každoročně pořádá. ARCHA je též vyhledávaným cílem škol a školek.

(gab)

KÁNĚ LESNÍ V ARŠE

OŠETŘENÍ LABUTĚ

AREÁL ARCHY V OSTAŠOVĚ

UČEBNA V DIVIZNĚ JE PO REKONSTRUKCI

V létě pokračovala rekonstrukce vnitřních prostor DIVIZNY. Na řadu přišla naše učebna.

Po celkové opravě střechy a prvního patra se dostalo i na renovaci naší učebny. Nejprve proběhlo kompletní vymalování celé prostory. Poté došlo k pokládce zbrusu nového koberece a u stropu je zavěšen nový a kvalitnější dataprojektor pro promítání prezentací a fotografií při realizaci našich programů pro děti i akcí pro učitele. Vše jsme stihli přesně tak, abychom na začátku září mohli zahájit výuku v novém školním roce. Děti si obzvláště pochvalují nový koberec, který je příjemný na sezení i na dotek chodidly při práci během programů. Děkujeme všem, kteří se o renovaci učebny zasloužili.

Ondřej Šíp

AKCE PRO UČITELE NA PODZIM LETOŠNÍHO ROKU

4. 10., 9:00–15:00

JAK VZDĚLÁVAT O KLIMATICKÉ ZMĚNĚ SKRZE MÍSTO, KDE ŽIJEME – METODICKÝ SEMINÁŘ

Lektor: Ing. Eliška Hájková, SEVER Horní Maršov o.p.s.

Místo konání: SEV DIVIZNA Liberec

Režijní poplatek: 100 Kč

Seminář představí klíčové principy a témata pro klimatické vzdělávání. Vyzkoušíte si jedinečný grafický nástroj Klima mapa, který propojuje místní témata a souvislosti ke zjištění klimatického stavu obce.

10. 10., 10:00–14:30

SEMINÁŘ DOBRÉ PRAXE PRO EKOŠKOLY SETKÁNÍ EKOŠKOL

Místo konání: Kulturní centrum Lidové sady, Liberec

Režijní poplatek: zdarma

Akce je určena pro všechny školy zapojené do mezinárodního programu Ekoškola. Společně budeme sdílet své zkušenosti z Ekoškoly, nabírat inspiraci a na závěr nás bude čekat zajímavá exkurze.

6. 11., 14.00–17.00

ENVIRONMENTÁLNÍ VÝCHOVA A AKČNÍ KOMPETENCE – SEMINÁŘ

Lektor: Doc. PhDr. Jan Činčera, Ph.D. – Masarykova univerzita v Brně, Fakulta sociálních studií, Katedra environmentálních studií

Místo konání: SEV DIVIZNA Liberec

Režijní poplatek: 100 Kč

Na semináři se dozvíte, jaké kompetence bychom měli rozvíjet a jaké postupy uplatňovat při environmentální výchově.

15. 11., 9.00–17.00, LIBERECKÁ M.R.K.E.V. 2023

KONFERENCE

Místo konání: Kulturní centrum Lidové sady, Liberec

Režijní poplatek: 250 Kč (pro členy programu MRKEV), 400 Kč (pro ostatní účastníky)

Hlavní tématem již dvacátého ročníku konference k environmentální výchově na ZŠ a SŠ v Libereckém kraji bude dobrovolná pomoc přírodě – Můj aktivní rok pro přírodu. Pozvali jsme jak odborníky, tak dobrovolníky, kteří nás obohatí o své zkušenosti „jak pomáhat“. V dopolední části nás čekají inspirační přednášky či příklady dobré praxe a odpoledne dobrovolnictví probereme v praktických dílnách.

7. 12., 13.00–16.00, DOMÁCÍ EKOLOGIE ANEB ZKUSTE SI TO VYROBIT SAMI – DÍLNA

Lektor: Alice Hudcová, SEV DIVIZNA Liberec

Místo konání: SEV DIVIZNA Liberec

Režijní poplatek: 300 Kč

Dílna bude zaměřena na domácí pomocníky, kteří nezatežují životní prostředí, a lehce si je doma vyrobíte za pár korun. Ukážeme vám, jak si doma vyrobit např. voňavku, wc čistící nebo prací gel.

Celou naši nabídku služeb v oblasti environmentální výchovy, vzdělávání a osvěty pro školní rok 2023/2024, si můžete prohlédnout na webových stránkách SEV DIVIZNA.

LIDOVÉ
SADY

LIDOVÉ SADY ČEKÁ VELKÁ PROMĚNA

REKONSTRUKCE PŘINESE MODERNIZACI I OŽIVENÍ HISTORIE

VIZUALIZACE: MEPRO S.R.O

POSLEDNÍ PLES A PAK SE ZAVŘOU BRÁNY KULTURNÍHO CENTRA LIDOVÝCH SADŮ NA DVA ROKY. ČEKÁ JEJ VELKÁ REKONSTRUKCE.

30. prosince se v Lidových sadech koná už tradiční ples zoologické zahrady. Oblíbená akce bude na dlouhé měsíce poslední, která se zde bude konat. Od nového roku bude totiž centrum zavřené, a to až do podzimu 2025. Během této pauzy projde kompletní rekonstrukcí zaměřenou na interiéry budovy i jejího technologického zázemí. Opravy se dotknou všech sálů, učeben i foyer. Návštěvníci se tak budou moci těšit na zmodernizované prostory vybavené kvalitní technikou, díky které si z koncertů nebo divadelních představení odnesou zážitek nezkažený špatným výhledem na jeviště a nedostatečnou akustikou. Cílem projektu je vytvořit kulturně kreativní centrum zaměřené na hudbu.

Přestavba Lidových sadů by měla začít během jara příštího roku. Velké změny čekají i foyer, hlavní sál a malý sál. Největší změnou hlavního sálu bude variabilní teleskopické hlediště s 250 místy. Terasovité hlediště vyřeší dlouholetý problém, kdy byly všechny řady v jedné rovině a diváci vzdálenější od jeviště měli problém na něj

dohlédnout. Nové řešení si vyžádá dispoziční změny – do hlavního sálu bude z foyer už jen jeden vchod a další vstupy klasicky přes přísálí. Samotné foyer projde také rekonstrukcí, pokladna bude nově hned za vchodem.

SKLENĚNÁ PŘÍSTAVBA

Největší zásah proběhne v malém sále, který bude zbourán a nahradí jej prosklená přístavba. Díky novým dispozicím zde vznikne prostor vhodnější pro koncerty či jiné akce. Navíc orientací směrem do parku nabídne přístavba zajímavý výhled do zeleně.

Velkou novinkou bude nahrávací studio, které bude vybaveno kvalitní technikou umožňující začínajícím hudebníkům nahrát si vlastní CD či hudební klip. Dovybaveny budou také učebny, jež budou fungovat i jako zkušebny, a všechny sály včetně Experimentálního studia, kde bude nově možný on-line přenos i záznam. Rekonstrukcí prostor tak dojde k vytvoření kvalitního a moderního zázemí pro všechny hudební žánry a otevře se možnost pořádat zde hudební workshopy nebo semináře.

Kompletní renovací projde také vzduchotechnika i elektroinstalace. V plánu je i vybudování výtahu, budova tak bude bezbariérovou i ve vyšších podlažích.

S ÚCTOU K HISTORII

Vzhledem k tomu, že budova Lidových sadů postavená v romanticko-secesním stylu na přelomu 19. a 20. století patří mezi památkově chráněné objekty, musel návrh rekonstrukce schválit Národní památkový ústav. Architekti ze studia Mepro s.r.o. zohlednili v návrhu historickou hodnotu objektu i vztah Liberečanů k tomuto jedinečnému místu a projekt se snaží najít rovnováhu mezi současnými požadavky na umělecké produkce a zároveň ctít historickou hodnotu budovy. Součástí rekonstrukce tak bude i oživení některých původních prvků, například by hlavní sál měly opět zdobit malby starého Liberce. Z prostoru mezi malým sálem a Experimentálním studiem vznikne zajímavý průhled na věž Lidových sadů.

Plánovaná rekonstrukce je největší za poslední desítky let. V uplynulých dekadách došlo jen na dílčí, nezbytné opravy fasády, přísálí nebo restaurace. Projekt kulturně kreativního centra vyjde na cca 200 milionů korun. Liberecký kraj jako zřizovatel na něj získal dotaci z Národního plánu obnovy.

KC Lidové sady spravuje liberecká zoo od roku 2011. Každoročně se zde pořádají stovky kulturních nebo společenských akcí. Součástí centra je i nedaleký Dětský koutek.

(gab)

Skládací hlediště na Velkém sále

Interiér Malého sálu

Skleněná přístavba Lidových sadů

ZÁCHRANA ZEBER BEZHŘÍVÝCH

ZEBRA BEZHŘÍVÁ V NÁRODNÍM PARKU, FOTO: MICHAL GÁLIK

Hlavním posláním liberecké zoologické zahrady je pomoci zachraňovat ohrožené druhy živočichů na celé planetě. Je proto mimo jiné zapojena do celé řady záchranářských projektů. Jedním z nich je i z velké části z osobní iniciativy hlavního zoologa Zoo Liberec Luboše Melichara i snaha zachránit zebry bezhřívé, jichž ve volné přírodě žije už jen 300 až 350 jedinců a v lidské péči je to asi čtyřicet zebber. Společně s dalšími českými zoology proto Luboš Melichar podnikl už dvě expedice do Ugandy, kde dosud žijí zbytky populace zebber bezhřívých. Obě výpravy byly úspěšné a napomohly k uchování tohoto poddruhu zebry stepní ve volné přírodě. Bez úsilí českých zoologů by z ní už zřejmě téměř vymizel.

Dlouho panovalo přesvědčení, že zebry bezhřívé (*Equus quagga borensis*) se ve volné přírodě vyskytují pouze na jediném místě v Ugandě ve východní Africe. V národním parku Kidepo Valley na severu země evidovali místní rangeři zhruba stočlenné stádo. Nicméně před několika lety se na facebooku objevila turistická fotografie zachycující zebry v místech, kde už dávno být neměly. Do Ugandy se proto v roce 2019 vypravili čeští zoologové Luboš Melichar a Jan Robovský z liberecké zoo, hlavní zoolog plzeňské zoo Tomáš Jirásek, velmi důležitým členem byl zkušený slovenský filmař Michal Gálik. Expedice proběhla ve spolupráci s Ugandan Wildlife Authority (UWA). Jejím cílem bylo kromě pátrání po zebrách také návštěva odchytového a tranzitního kempu Nabiswa, odkud pořádal v sedmdesátých letech transporty zebber a dalších zvířat tehdejší ředitel královédvorské zahrady Josef Vágner.

FOTOGRAFIE Z EXPEDICE DO UGANDY, FOTO: MICHAL GÁLIK

FOTOGRAFIE Z EXPEDICE DO UGANDY, FOTO: MICHAL GÁLIK

ZEBRA BEZHŘÍVÁ V NÁRODNÍM PARKU, FOTO: MICHAL GÁLIK

Hned první den návštěvy největší přírodní rezervace v Ugandě Pian Upe byl nad očekávání úspěšný. Přestože rezervace zabírá 2,5 tisíce kilometrů čtverečních, jedná se o největší chráněné území v Ugandě, podařilo se skupině tvořené zoology a členy nejvyššího orgánu ochrany přírody v Ugandě – Ugandan Wildlife Authority (UWA) – spatřit dvě skupiny zeber bezhřívých. Na základě expedice, dialogů a času stráveného s místními ochranáři a nakonec i díky oficiálnímu setkání s vedením UWA se podařilo zastavit plán na přesun zeber Böhmových do Kidepo Valley National Park, kde měly posílit tamní populaci. To by znamenalo konec zeber bezhřívých v přírodě.

Po třech letech se do Ugandy vydal český zoologický expediční tým znovu. Tentokrát jeho členové monitorovali počty zeber bezhřívých v obou rezervacích a řešili základní rysy budoucí spolupráce. I tentokrát celý program absolvoval tým ve spolupráci s organizací UWA, s níž čeští zoologové přijeli stanovit rámcové podmínky o spolupráci při záchraně zeber bezhřívých. Momentálně se připravuje stvrzení memoranda o vzájemné domluvě.

Skupinka českých zoologů usiluje rozšířit počty zeber bezhřívých i v chovech v lidské péči. Prostřednictvím propagačních prezentací se snaží získat nové zájemce o jejich chov na odborných setkáních a konferencích (což není v dnešní době přeplněných kapacit zoologických zahrad vůbec jednoduché), odkazovat na dědictví po Ing. Josefu Vágnerovi, úzce spolupracují se současným koordinátorem chovu (Zoo Givskud) a v neposlední řadě zkouší najít zvířata v minulosti rozvezená do privátních institucí a v ideálním případě je dostat zpět do chovné situace. První výsledky se postupně dostávají, objevilo se několik nových českých a slovenských zahrad ochotných začít s chovem zebry bezhřívé, celou agendu spojenou s dílčími chovatelskými kroky podpořila i UCSZOO (Unie českých slovenských zahrad).

(zdroj: zakbook.cz)

Liberecká zoologická zahrada chová zebra bezhřívou od roku 2006.

(gab ve spolupráci s hlavním zoologem Zoo Liberec Lubošem Melicharem)

„CHCEME CHOVAT HLAVNĚ OHROŽENÉ DRUHY,“

ŘÍKÁ ORNITOLOG JAN HANEL

Počet ptáků v přírodě stále klesá, naopak seznam těch ohrožených stále roste. Některé druhy už jsou na hranici vyhynutí a zoologické zahrady nebo záchranné stanice jsou jediné, díky nimž vůbec přežívají. Liberecká zoo patří už dlouhé roky k těm, které každoročně úspěšně odchovávají mláďata některých ohrožených druhů a má za sebou několik evropských a dokonce i světových prvenství. Jaké jsou metody na odchov dravců, jak je složité některé druhy množit i o tom, jak se předstírá, že jste orlí samice, jsme si povídali s ornitologem a kurátorem chovu ptáků v liberecké zoo Janem Hanelem. Ten se momentálně vrátil z konference Evropské asociace zoologických zahrad a akvárií v Helsinkách s novou funkcí. Stal se novým lídrem tzv. Raptor TAG – pracovní skupiny na záchranu ohrožených dravých ptáků. Díky němu tak bude liberecká zahrada aktivně zasahovat do dění celoevropských chovů dravců a podílet se na řízení záchranných projektů.

V čem bude tvoje nová funkce spočívat?

Stále přibývá ohrožených druhů ptáků, takže kromě toho, že je nutné udržet stávající strukturu, musíme najít nové schopné lidi, kteří by jednotlivé druhy koordinovali. Když máte v zahradách stovky párů z jednoho druhu, chce to někoho opravdu schopného, kdo zvládne přesunovat zvířata tak, aby nezůstávala mláďata dlouho v zahradě a podobně.

Také je nutné pokračovat v realizaci nových programů vybraných v Regional collection plan. Jde o druhy, které by bylo záhodno v zoologických zahradách zachovat, protože jsou nějakým způsobem ohrožené. Momentálně už tam je celá řada ohrožených druhů supů, pak také orel stepní, orel kejklíř, spousta druhů sov. To všechno znamená psaní hromady mailů, nucení ostatních, aby na ně odpovídali... Prostě velká administrativa. Takže trochu doufám, že to nebude na dlouho a najde se místo mě někdo jiný. *(smích)*

Nastoupil jsi do zahrady před téměř dvaceti lety, tedy v době, když už měla zahrada za sebou řadu úspěšných odchovů a ty jsi v nich pokračoval. Dá se říct, jak se přístup a způsoby chovu změnily za tu dobu?

Především jsme se vždy snažili a pořád snažíme udržet kontinuitu chovu druhů, které jsou ohroženy a potřebují to. Co se týče způsobu odchovu, tak pokračuji v technikách, které zde už fungovaly dříve. Jejich vývoj jde ale neustále dopředu, takže se modernizace snažím aktivně sledovat a zavádět i u nás. Znamená to jezdit po světě, být v kontaktu s odborníky na univerzitách, načerpávat zkušenosti. Týká se to hlavně umělé inkubace, inseminace, monitoringu embryí ve vejcích, u kterých už jsme schopni měřit tep a podobně. Tam vidím obrovský potenciál a doufám, že ten vývoj půjde pořád dopředu.

ČEKÁNÍ NA VEJCE

Můžeš uvést konkrétní příklad, jak vám moderní technologie usnadňují rozmnožování ptáků?

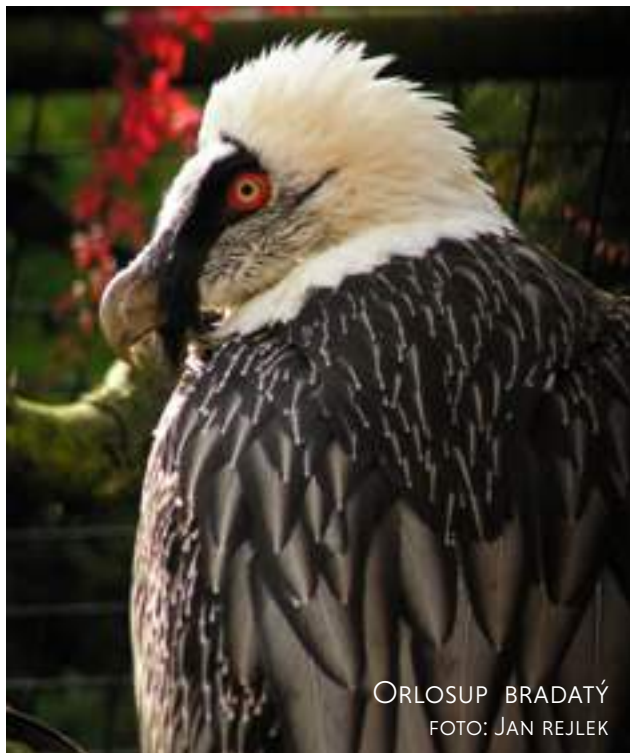
Díky rozvoji v oblasti genetiky jsme například schopni určit pohlaví z peří, což byl dříve u některých druhů velký problém. V době, kdy jsem do zoo nastoupil, jsme vzorky museli posílat až do Anglie, u nás nebyla ještě žádná laboratoř, která by to dělala. Díky novým metodám jsme pak odhalili, proč u některých párů marně roky čekáme na vejce a proč některé vejce sice mají, ale nikdy není oplodněné. Jak se pak ukázalo, tak v prvním případě, u orlů královských, se jednalo o dva samce, v druhém o dvě samice orlů křiklavých.

Požadavky na chov zvířat v zoologických zahradách jsou čím dál přísnější. Dostačují zatím stávající voliéry?

Expoziční voliéry v dolní části zahrady jsou postavené naprosto nadčasově – jejich velikost i systém se zadní monitorovací chodbou dosud vyhovují. V tomto směru máme dokonce rezervy. Co ale už přestává stačit, jsou voliéry v zázemí. Ty už jsou na hranici rozměrů, tam bude potřeba nějaký zásah. Problém ale nebude jen u dravců, týká se i dalších ptáků, které chováme. V nedaleké budoucnosti například budeme muset začít chovat ve voliéře plameňáky, které máme zatím v otevřené expozici. A podobných záležitostí je více.

Vraťme se k těm úspěchům, kterých je celá řada. Kterého si ceníš nejvíce ty sám?

Za největší úspěch nepovažuji jednorázové odchovy, ale to, že se nám u některých druhů daří držet kontinuitu dlouhodobě. Jsou to především orlosupi bradatí, u kterých jsme odchovali už přes dvacet mládat, což se povedlo málokomu.

ORLOSUP BRADATÝ
FOTO: JAN REJLEK

MLÁDĚ ORLA KŘIKLAVÉHO V ROCE 2020

ALCHYMIE U DRAVCŮ

Čím si to vysvětluješ?

Samozřejmě podmínkami a velký podíl na tom mají i ošetřovatelé, kteří se o zvířata starají. Protože to, že se ptáci u nás cítí dobře, úspěšně se rozmnožují, to není záležitost okamžiku, kdy snáší vejce, ale celého toho tří čtvrtě roku, který tomu předchází. Je důležité, jak je krmíme, jak mají umístěné ve voliéře bidla, odsedávky, jak jsou udělané hnízdní podložky... A pak je samozřejmě důležité, aby se všechno udělalo v pravý čas. Ale hlavní zásluhu mají naši zaměstnanci, jsou to zkušení profesionálové.

Takže je to taková alchymie, to znamená pořád něco zkoušet, ověřovat...

To taky, ale hlavně je důležité nedělat nic zbrkle a vědět, proč to děláš. A v tom je právě naše devíza, že náš systém funguje stabilně a naši ošetřovatelé jsou u nás řadu let a pamatují si, co se zkoušelo před patnácti lety. Drží systém, který zvířatům vyhovuje, a ví přesně, co kdy je potřeba.

Jedna z metod umělého oplodnění je, že člověk vystupuje jako partner ptáka. Jak se předstírá, že jsi orlí samice?

Jedná se o běžnou techniku umělé inseminace. Sperma se může odebírat buď nedobrovolně, tedy pomocí masáže, a pak se aplikuje do vejcovodů samice. Tam ta úspěšnost ale není tak vysoká jako při přirozeném odběru. A k tomu, aby mohl proběhnout, potřebuješ zvíře, které si myslí, že jsi stejný živočišný druh. To znamená, že hned po vylíhnutí se mládě odkrmí rukou při silném kontaktu s člověkem, aby si jej vtisklo jako svůj druh. V momentě, kdy pohlavně dospěje, si pak samozřejmě vybírá toho vtištěného partnera. A tím je člověk.

REINTRODUKCE ORLOSUPA BRADATÉHO
DO ŠPANĚLSKÝCH PYRENEJÍ V ROCE 2009

REINTRODUKCE ORLOSUPA BRADATÉHO
DO ŠPANĚLSKÝCH PYRENEJÍ V ROCE 2009

TRANSPORT SAMICE ORLOSUPA BRADATÉHO
DO ITÁLIE V ROCE 2010

Jak si to mám představit prakticky?

Důležité je chovat se tak, jak je zrovna potřeba. To znamená, že když samec nosí větvičky, tak se já nebo ošetřovatel zapojíme a stavíme s ním hnízdo. Důležité je předávání potravy, takže když mi samec podává krmení jako samici, tak já si ho musím vzít...

Ale nemusíš konzumovat syrová kuřátka?

To naštěstí ne. (smích) Stačí se otočit a předstírat, že ho jím. Zvíře se pak chová stejně, jako by se chovalo v páru. Dobře to funguje u orlů.

Zoologické zahrady dnes striktně prosazují už jen bezkontaktní chov, tedy žádné zachraňování mláďat odchovem „na flašce“ a podobně. To, co popisuješ, tak může znít pro někoho hodně kontroverzně...

Tomu rozumím. Jsem ale přesvědčený, že v tomto případě je metoda obhajitelná. Využíváme ji u zvířat, která jsou ohrožená, špatně se rozmnožují a v přírodě na tom nejsou vůbec dobře. My jsme díky této technice schopni zařídít jejich reprodukci a do budoucna i jejich možné vrácení na místa, kde už jsou vyhubená. Ale chápu, že to pro někoho může znít kontroverzně. Jsme proti mazlení se zvířaty, umělým odchovům, protože většina savců se pak přestane chovat přirozeně a nejsou pak schopni se rozmnožovat. U dravců je to ale naopak, některé páry by bez zásahu člověka nebyly schopné reprodukce. A vlastně by to pak bylo jen plýtvání životem zvířete, které bychom si chovali jen pro své potěšení.

Dá se říct, že u dravců je posláním zoologických zahrad, tedy záchrana ohrožených zvířat a jejich návrat do přírody, neúspěšnější? Na rozdíl od savců, kde je repatriace náročnější...

Je pravda, že dravci a sovy jsou druhy, u nichž je reintrodukce do přírody nejčastější. Zoo Liberec je zapojena do několika repatričních projektů. Úspěšně se nám daří vracet do přírody orlosupy, supy hnědé... Několikrát se nám podařilo vrátit i mládě, které se nevylíhlo u nás, ale postarali se o ně naši ptáci jako adoptivní rodiče. Dokonce je možná i mezidruhov故事á adopce. Máme vyzkoušené a ověřené, že když k odrostlému mláděti dáme partnera jeho vlastního druhu hned, jak je to možné, tak to spojení pak funguje. Pomáhá, když už je předtím umístěn v sousední voliéře.

Ing. Jan Hanel, Ph.D. (1980) pracuje jako kurátor chovu ptáků v Zoo Liberec od roku 2006.

Zoo Liberec má jednu z největších kolekcí dravých ptáků v Evropě. Má za sebou řadu významných úspěšných odchovů a prvenství, jako je například evropský prvoodchov orla jestřábího, orla nejmenšího nebo v minulosti orla stepního či mořského. Jako jedné z mála institucí se jí daří rozmnožovat například i obtížně chovatelného čimanga horského či orlosupy bradaté. Téměř dvacet let je také zapojena do projektu návratu dravců do volné přírody.

Nemůže být v zoologické zahradě problém, že se ptáci, potažmo dravci navzájem slyší nebo vidí?

Určitě to může být problém, speciálně se to týká supů mrchožravých. Ti se musí chovat odděleně od dalších supů mrchožravých. Když se navzájem slyší nebo vidí, tak se nemnoží. Přišlo se na to po hodně dlouhé době. Běžně se totiž staví chovné stanice tak, že se vedle sebe umístí voliéry s jednotlivými páry. U většiny druhů to funguje, ale u supů byl problém, že byly roky bez vajec. Dokud nenapadlo kolegy z pražské zoo rozmístit je po zahradě po jednom páru a najednou to fungovalo. Takže je nutné pořad něco zkoušet, ale zase ne překotně, ale s rozmyslem.

CO SE NEDAŘÍ

Mluvili jsme o úspěších, co se ale zatím odchovat nepodařilo?

Pořád se nepodařilo odchovat orla královského. A nejenže se nemnoží u nás v zahradě, on se nemnoží vůbec nikde. Daří se to pouze u jednoho páru ve Francii a po dlouhých letech odchová mládě jeden soukromý majitel ve Švýcarsku. Plemenná kniha eviduje třicet samic, z toho snáší vejce dvě. A takhle už je to hodně dlouho a nemůžeme přijít na to, proč to tak je. Vymyslíme, zkusíme... Podobně jsou na tom i další druhy, například některé druhy zoborožců.

SUP MRCHOŽRAVÝ

Tam se návratnost do přírody daří? U těchto exotičtějších druhů?

U těch je to složitější. Podařilo se nám například odeslat několik jedinců majny Rothschildovy do Indonésie. Tam je sice nevraceli rovnou do přírody, ale napárovali je a vypouštěli pak jejich potomky. Všechny transporty mimo Evropskou unii jsou velmi komplikované kvůli veterinárním nařízením, která jsou nutná ohledně šíření ptačí chřipky, newcastleské choroby a podobně. V některých zemích repatriace komplikuje i složitá administrativa a jednání s úřady. Ale budeme to zkoušet dál, máme tady například bažanty Edwardsovy, kteří mají velký potenciál na zapojení do reintrodukčního programu ve Vietnamu. Takže doufám, že se nám tam podaří převézt naše ptáky, jejichž potomci by se mohli vrátit do přírody.

Jak funguje monitoring vypuštěných ptáků?

U orlosupů je velmi propracovaný, jsou monitorováni velmi důsledně, hlídají se hnízda, kroužkují se mláďata, která se pak sledují... Ale pořád to nedosahuje kvalit programu kondora kalifornského, který je pod nepřetržitým dohledem, kdy se každé vejce vyměňuje za podkladek, mládě se pak po rozkrmění vrací do hnízda. Zní to složitě, ale bez tohoto zásahu by už tento druh v přírodě neexistoval.

Už jsi zmiňoval, že seznam ohrožených druhů se neustále rozrůstá. Dá se říct, kde je situace nejakutnější?

Momentálně zažívají obrovskou krizi afričtí supi. Všechny druhy jsou těsně před vyhynutím kvůli pytlákům, kteří je tráví. Supi jsou totiž první, kdo strážce parku upozorní na uhynulé zvíře, například zastřeleného nosorožce. Pytláci si proto už před několika lety vyhodnotili, že když tam nebudou supi, nebude problém a začali je vybíjet. Momentálně už u některých druhů neexistuje 95–98 procent populace. Hrozí tak, že se tam úplně zborčí celý ekosystém.

(gab)

Raptor TAG (zkratka Taxon Advisory Group) se skládá ze sedmi předních evropských expertů a poradců na chov a záchranu ohrožených dravých ptáků. Cílem práce této skupiny je zachovat či vybudovat životaschopné populace v přírodě vymírajících dravců a zlepšovat jejich životní podmínky v chovech v lidské péči. Neméně důležitá je i podpora a zapojení do výzkumu a ochrany zvířat jak v zoologických zahradách, tak i ve volné přírodě. Členové Raptor TAGU se schází minimálně dvakrát do roka a na svých zasedáních vždy probírají změny v chovech v jednotlivých zoo či v celých chovných programech, řeší obtíže jednotlivých institucí, probírají plánované přesuny zvířat i výsledky probíhajících ochranných projektů a výzkumů. Zároveň si nastavují nové úkoly a cíle na následující období.

DEN ZVÍŘAT

7. 10. 2023

Mezinárodní den zvířat si téměř celý svět připomíná 4. října, na svátek sv. Františka z Assisi. Ten je považován za ochránce a patrona všech zvířat. V liberecké zoo si tento den připomenou v sobotu 7. října, a to již tradičními aktivitami v celém areálu zoo.

V tento den zpestří malým i velkým návštěvníkům procházku zahradou stanoviště s kvízy, hrami, hádankami a výtvarnými dílničkami. Cílem je zábavnou formou představit zajímavosti ze světa zvířat.

ZOOOBJEKTIV

Zajímá vás dění v liberecké zoo?

Přijďte každou druhou středu v měsíci na pravidelná neformální setkání a besedu se zoology liberecké zoo.

NÁSLEDUJÍCÍ TERMÍNY ZOOOBJEKTIVU
11. října, 8. listopadu, 13. prosince

Vstup do budovy ZooExpo je z ulice Masarykova (tramvajová zastávka Botanická zahrada). Každá druhá středa v měsíci od 18.00 hodin.
 Vstup zdarma

DEN NEJEN PRO ZOO

V sobotu 14. 10.

v době od 10.00 do 13.00 zveme všechny ochotné pomocníky ke stanovištím na louce pod pokladnou.

Zoo nabízí veřejnosti možnost zapojit se do výroby potřeb pro zvířata a dozvědět se něco o chovu v lidské péči. Jedná se o tzv. enrichment, tedy obohacení výběhů pro různé chované druhy od ptáků po kočkovité šelmy. K dispozici budou polotovary, přírodniny, spojovací materiál, nářadí, návody i odborná pomoc.

Pozor – nejen zvířata potřebují pomoc. Na jednom ze stanovišť bude možné vyrobit i tašku pro Centrum Kašpar. Nevíte, jaké projekty Centrum Kašpar realizuje, a na co potřebují tašky? Přijďte a dozvíte se na Dni nejen pro zoo. Akce je vhodná pro děti i dospělé. V případě nepříznivého počasí se stanoviště přesouvá na budovu ZooExpo. (Pro všechny registrované účastníky EDUCA 2023 platí výhodné vstupné 1+1 zdarma.)

STRAŠIDELNÁ ZOO

STRAŠIDELNÝ KOUTEK

26. a 27. 10 2023

AREÁL ZOO

Od 18.00 do 21.00

Jedna z nejoblíbenějších akcí, kterou pořádá Zoo Liberec. Po dva večery se z útroby zoo budou ozývat strašidelné skřeky a hrůzyplné výkřiky. Strašidelná zoo opět slibuje hororovou procházku plnou kouzel, děsivých výjevů, kostlivců, dýní a tajemných bytostí.

DĚTSKÝ KOUTEK

Otevřeno od 14.00 do 20.00

Program na oba dva dny:
Pálení ohně s možností opečení vlastních špekáčků.
Od 15.00 do 18.00 malování na obličej (zdarma).
Pouze 26. října Lampionový průvod v 18.00 sraz u Severočeského muzea.
Vstupné dle aktuálního ceníku.

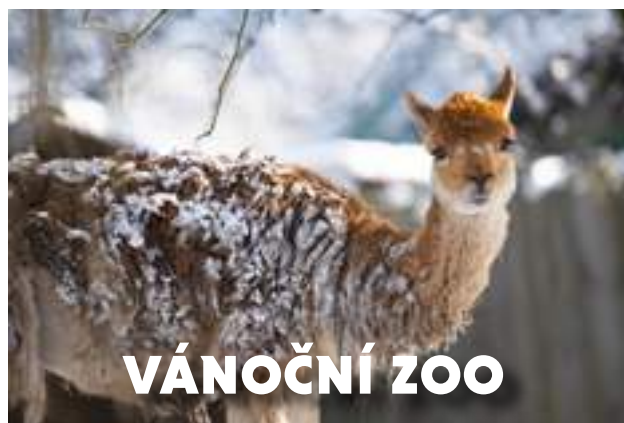
ADVENTNÍ ZOO

16. 12. 2023

Využijte jediný adventní večer, kdy má zoo prodlouženou otevírací dobu, a to až do 19.00 (pozor, pokladna se uzavírá v 17.00).

Přijďte a uvidíte, že ve vánočně osvětlené zoo, v klidu a tichu zapomenete na shánění dárků i pečení cukroví. To cukroví u nás ochutnáte, dáte si čaj nebo svažené víno a nabere sil do dalších adventních dní.

My se na vás těšíme už nyní.

VÁNOČNÍ ZOO

24. 12. 2023

Možná patříte k těm, kteří si na Štědrý den zařazují do svého programu návštěvu zoo.

Zkrátit si čekání na štědrovečerní večeři a nadílku dárků si samozřejmě můžete i letos, a to jako obvykle od 9.00 do 14.00, kdy zavíráme pokladnu (zkrácená provozní doba pokladny je i 31. 12.). Vstupné je jako každý rok dobrovolné.

Klid a pohodu u nás najdete i 24. 12.

eLpass

Liberecké atrakce nově

v kombinové zlevněné online vstupence

- ZOO Liberec
- Botanická zahrada Liberec
- Muzeum Českého ráje v Turnově
- Oblastní galerie Liberec
- Vlastivědné muzeum a galerie v České Lípě
- Severočeské muzeum - věž

elpass.cz